

LAISVĖ RADZEVIČIENĖ
VYTARAS RADZEVIČIUS

Arvydas Sabonis

11 PEATÜKKI SUURE LEEDULASE ELUST

Leedu keelest tõlkinud Tiina Kattel

Originaali tiitel:

Laisvė Radzevičienė, Vytautas Radzevičius

Arvydas Sabonis. 11 skyrių iš didžiausio lietuvių gyvenimo

Obuolys 2015

Toimetanud Lea Arme

Kujundanud Villu Koskaru

Tõlge eesti keelde © Tiina Kattel, 2021

Eestlastega tehtud intervjuud © Ivar Jurtšenko

Copyright © Laisvė Radzevičienė, Vytautas Radzevičius ja Tänapäev, 2021

Trükitud AS Pakett trükikojas

ISBN 978-9916-17-121-9

www.tnp.ee

Sissejuhatus

Ma usun, et kõigi meie saatused on kirja pandud suurde raamatusse. On imetabane, et mul oli võimalus kokku puutuda mõne peatükiga raamatust Leedu korvpallilegendi kohta. Sabasest. Kasvasin temaga koos üles. Me noogutasime teineteisele Nida festivalidel, parimate sportlaste autasustamistel, ühiste sõprade pidudel. Olen temalt enam kui korra intervjuud palunud. Ta paigutas mu istuma toolile enda vastu, et oleks mugavam diktofoni hoida. Istusime kalalkäigul ühes paadis, kuulasin ta pajatusi Palangas. Ma saan aru, et Sabasele pole raamatut vaja. Seepärast ei pidanud ma pikka viha, kui ta ei vastanud telefonikõnedele ega sõnumitele. Võid palju andestada, kui tead, et kõige enam maailmas ei meeldi talle intervjuusid anda.

Raamatut Arvydasest on vaja tema emale Mildale. Maailmas pole just palju naisi, kes sünnitavad Legendi. Suur tänu talle selle eest. Ja sõnade, jutustuste, soojuse eest. Sest ilma ema ega isata poleks ka Sabast.

Paljude aastate eest seisatas Arvydas Minskis papagoipuuri ees. Puuri kõrval olid kausis rullikeeratud paberid. Ühe rubla eest tõmbas papagoi nende hulgast ühe ning papagoi peremees luges ennustuse ette. „Sa saad väga kuulsaks ja sul saab olema palju raha” – nii määras tol korral Arvydasele papagoi nokk. Ei saa vaielda, et see poleks reaalsuseks saanud.

Laisvė Radzevičienė

2009. aastal seisime reisi „Armastan Ameerikat” ajal koos Martynas Starkusega Yellowstone’i rahvuspargis ja jälgisime erakordse regulaarsusega purskavat Old Faithfuli geisrit. Nagu paljud teised selle unikaalse loodusnähtuse jälgijad, kahtlesime umbusklikult, et kas see on tõeline loodusnähtus või vajutab peitu pugunud pargi töötaja graafiku alusel nuppu. Kuumi aurupahvakaid jälgis palju uudistajaid. Meile kõige lähemal seisev ameeriklane küsis äkki:

„*Are you, guys, Lithuanians?*” (Kas te, kutid, olete leedulased?)

„*Yes ... How do you know? Do you know Lithuanian?*” (Jah ... Kuidas te aru saite? Kas te saate leedu keelest aru?)

„*Oh, no ... I am from Portland ... Arvydas Sabonis! Such a nice guy!*” (Oh ei ... Ma olen Portlandist ... Arvydas Sabonis! Suurepärane noormees!)

Vaatasin ringi – mäed, metsad, purskuvad geisrid, piisonid ... Ja siin teatakse Sabast.

Kõige pikemat leedulast maailmas.

Vytaras Radzevičius

I peatükk

Aasta, mil sündis Sabas.
Kuidas Arvydas Romasest oleks peaaegu Jurgis saanud.
Unustamatu lend Kaunas-Šventoji.
Taldrikute loopimise subtiilsused.
Kus ema likööri peidab?
Akordioni kääksutamine kolme rubla eest.
Esimene tutvus Šarase ja Kurtisega.
Milleks poistele peegel?
Kadunud sünnitunnistus.
Riigilapseks saamine.
Esimene välismaa – Poola.

1964. aasta. Tokyos toimusid kaheksateistkümnendad suveolümpiamängud. Adolfas Aleksiejūnas püstitas 3000 m takistusjooksu eelringis olümpiarekordi ja poksija Ričardas Tamulis võitles välja hõbemedali. Konveierilt veeres maha erakordse populaarsuse saavutanud auto Ford Mustang. The Beatles alustas lauluga „I wanna hold your hand” briti invasiooni USA-sse. Nikita Hruštšov kuulutati Nõukogude Liidu kangelaseks, kuid peagi kukutati ta võimult. NLKP Keskkomitee esimeseks sekretäriks sai Leonid Brežnev. Egiptuses hakkasid pöörlema Assuani paisu turbiinid Niilusel. Lõuna-Aafrika Vabariigis pandi Nelson Mandela eluks ajaks vangi. Endine Suurbritannia koloonia Malta kuulutas välja iseseisvuse, Lyndon Johnsonist sai USA president.

Sündisid tulevased maailmakuulsad tähed – näitlejad Nicolas Cage, Keanu Reeves, Monica Bellucci, Sandra Bullock, Russell Crowe, Juliette Binoche, sportlased Dražen Petrović, Marco van Basten, Tommi Mäkinen, Jürgen Klinsmann, kirjanik Dan Brown.

Leedu alpinistid alistasid Loode-Pamiiris esimestena 6080 m üle merepinna ulatava mäetipu ja andsid sellele nimeks Lietuva*.

Samal aastal mängis Modestas Paulauskas esimest korda Nõukogude Liidu korvpallikoondise ridades rahvusvahelisel turniiril Leningradis.

Kaunases sündis Sabas.

19. detsembri 1964. aasta öö oli külm. Tõenäoliselt paukusid ümbruskonna majade tarad pakasest, puud särasid härmatisest ning toonase Kaunase esimese sünnitusmaja akendel väänlesid

---

* Leedu – siin ja edaspidi tõlkija märkused.

jäälilled. Pool kolm öösel tervitas detsembrikuusse uppunud Kaunast oma karjumisega imik. „Hiiglane,” lausus lapse üles tõstnud arst. „Viiskümmend viis sentimeetrit. Neli kilo ja sada grammi. Selliseid sünnib harva.”

Külmal detsembriööl imikut vastu valget kitlit surudes ei võinud ta kahtlustada, keda ta oma süles hoiab. Ja et saabub aeg, kui väikesest hiiglasest räägib kogu maailm. Arstil oli õigus – selliseid nagu Arvydas Sabonis sünnib harva. Kord saja aasta jooksul, kui veab. Milda Sabonienė oli õnnelik:

— *Ma olin õnnelik, aga kui õnnelik oli veel Andrius!
Saboniste perenimi ei kao.*

Milda ja Andrius Saboniste perre saabus esmasündinu samal aastal, kui nad abiellusid. Viisid ta Palemonasesse*, väikesesse tupp, mille Andriuse suuremeelne tädike noorpaarile kasutada andis.

— *Maja Palemonases oli pisike, esimesel korrusel elas tädi-
kese poeg perega, ta ise kolis kööki, aga meile andis oma toa.
Õnneks ei elanud me nii kokkupressituna pikalt, kevadel,
märtsikuus, saime juba oma kodu, saime kätte kooperatiiv-
korterit võtmed.*

See oleks nagu täna. Pikka kasvu, nägusaks piigaks sirgunud Milda ja pikakasvuline laiaõlgne Andrius kohtusid Kaunases. Neiu oli pärit Akmenėst, kuhu jõudis tagasi pärast Siberisse küüditamist. Noormees oli pärit Vievisest. Kui nad abiellusid, oli Milda 25-aastane, siis kolis ta Akmenėst Kaunasesse.

Esimese oma kodu ukse Ramybės'i tänaval avasid Sabonised kolmekuise pojaga kätel.

— *Vaevalt mõni viiekordne ümberringi, ei tänavat, ei
kõnniteed, pori. Pood oli VI fordi juures, hüppad kummi-
kutesse ja lähed. Olime lapsele voodi ostnud, rohkem meil*

---

* Kaunase linnaosa.

*midagi polnudki, ruumi oli palju, läbi akende vilistas tuul.
Andrius läheb tööle, mina jään üksi.*

Pärast väikest vaidlust andsid noored vanemad vastsündinule nimeks Arvydas Romas.

— Andrius ütles, et nimeks saab Jurgis. Mis Jurgis? Mine sa ka! Arvydaseks saab. No hästi, mina võitsin – saigi Arvydaseks. Tuleb ühel öhtul töölt koju, tõmbab sünnitunnistuse välja, aga sinna on kirjutatud Arvydas Romas. Oh sind isakest, mis sa ometi tegid?! Ma ise olen ju Milda Ona, tean, mida tähendab, kui sul on kaks nime. Üllatuse, vaat, mõtles välja! Andriuse noorem vend ja meie pulmade tunnustaja on Romas.

Poja ristasid Sabonised Petrašiūnai kirikus. Seal said ka nahu-tada: mis vanemad ometi mõtlesid – kaks nime ja ei ühtki pühaku oma!

Järgmisel kahel korral – viie aasta pärast sündis Arvydase õde Ilona ja veel nelja aasta pärast pesamuna Andrius – nime pärast vaidlusi ei tekkinud.

— Et nimeks saab Ilona, otsustas pere tädikeste nõukogu. Aga Andriuse nime olin mehele lubanud, et kui kunagi peaks veel üks poeg sündima.

Oma kodu seadis pere tasapisi sisse. Läbi häda muretseti diivan, hiljem kapp. Aga suvel kolisid tol ajal lõpmata avarasse – kahe-toalisesse – korterisse sisse Milda vanemad Akmenėst.

— Emal oli süda haige, isal oli tema eest üksinda raske hoolitseda, aga meie juures oli ju nii palju ruumi! Ja mõtlesime, et on, kes väikest Arvydast kasvataks. Lasteaeda ta ei näinudki, vanavanemad hoolitsesid ta eest.

Aga väike Arvydas kasvas nagu pärmi peal. Elav, liikuv, val-latu ja üleannetu – peagi ei saanud mitte ainult vanavanemad,

vaid ka vanemad temaga enam hakkama. Tundus, et poeb või läbi lukuaugu, kui vaja. Kord tuli külla onu Jonas. Tõi palli, pildus koos väikemehega. Vaevu kolmeaastane pisipõnn jooksis toas ringi, püüdis palli. Jalad läksid risti ja kui prantsatas otsaesisega otse vastu diivani nurka! Verd lahmas, ema pisarates, saabus kiirabi. Arstid õmblesid Kaunase kliinikus otsaesise kinni, aga tundus, et poisikesel häda ei miskit. Kuid Arvydase esimene lapsepõlvemälestus on rohkem seotud taevaste kui maiste asjadega.

— *Suved veetsime vanematega Šventojis. Olin ehk kolmene, küllap lendasime tol korral jälle mere äärde. Oli selline väike lennuk Jak. Vaevalt saime Kaunasest õhku tõusta, kui ma oksendama hakkasin. Toodi aina uusi ja uusi kotte. See oli mu esimene lend, ma ei teadnud, et tulevikus tuleb mul veel väga palju lennata. Ei meeldinud mulle ei auto ega laevaga sõita, kogu aeg ajas südame läikima.*

Uutesse majadesse Ramybės tänaval kolis palju noori peresid, õu oli lapsi täis. Ainult püüa tuult väljal. Eriti Arvydast. Hea, kui isa kodus on, läheb rõdule suitsetama, viibutab rusikat, laps saab aru, et ei lasta silmist.

— *Ainult et oleks siis keegi teda kuulanud, vangutab ema Milda pead. Isa käsib koju tulla, aga Arvydas putkab pois-tekambas kaugemale õuesügavusse.*

Üks kord nii, teine, kolmaski – poleks vaja olnud. Seda päeva mäletab Arvydas hästi:

— *Isa on rahulik, väljapeetud, hea inimene, aga mina ei mõistnud toona, et lõvi on ohtlik vurrudest tirida. Ühe korra hüüdis, teise, siis näen – jookseb kohale. Sai kätte. Vedas koju, võttis rihma vöölt. Hiljem oli selline kokkulepe: tuled, tunnistad üles, millega hakkama said, siis saad vähem nabutada. Kui üritad välja keerutada, saad*

rohkem. Olin koerust täis, ausalt. Millegipärast loopisin kõike – taldrikuid, komme – läbi akna välja, sõidan autos – viuh! ploom või õun läbi lahtise akna teele, aga ise vaatan eemalt, millele pihhta sain. Oli selline aeg, kui millegipärast tundus, et taldriku äräpesemine on täiesti võimatu töö. Mõtlesin, et on ju talv, ja jälle – viuh! läbi akna, ilusti kadus lumme, sinna ka jäi. Aga ma ei mõelnud, et tuleb ju ka kevad, lumi sulab ära ... Ja see päev koitis. Isa suitsetas akna all, vaatas ringi, hingas värsket õhku, vaatas alla – aga seal on taldrikud. Tol korral rääkis minuga tõsiselt. Rihma abil, nagu ikka.

Kaunase 25. keskkool oli otse Saboniste akende vastas. Sinna ta sammuski aasta varem, kuueaastasena. Direktoriproua ei tahtnud vastu võtta, aga ema Milda oli endas kindel – mis see poisike järgmisel aastal teeb, kui on klassikaaslastest peajagu pikem.

— Nägin, et kasvab teisiti kui teised lapsed, ma ei tahtnud üldse, et klassis hakataks teda isakeseks kutsuma. Mõtlesime Andriusega, et kas pole mitte oma vanavana-issasse, Andriuse taati, läinud? Too oli üle kahe meetri pikk, räägitakse, et jalanumber oli nii suur, et tuli spetsiaalselt jalatseid valmistada. Aga ka minu ema on meeter kaheksakümmend. Ja tema vend Petras on pikk. Küllap langesid geenid kokku.

Aga ehk oli see saatusest määratud, et vanemate laste hulgast välja turritavat Arvydase pead märkaks tema esimene õpetaja Laima Žitkevičienė? Ta ütleb, et olla toona mõelnud: „See poiss võib korvpalli mängida.”

— Õpetaja rääkis ära, et mind võetaks vastu Anykščiai laagrisse. Sinna sõites sain tuttavaks Šarase, Kurtisega (Šarūnas Marčiulionis, Rimas Kurtinaitis – autori märkus). Panid mind paika, nagu ise tahtsid, noor olin. Sinna sa ei heida, see voodi on minu, seda ei söö, taldrikut ei saa

... Kas arvate, et oli kerge? Ei pidanud vastu, toimus kaklus, meenutab oma esimesi kohtumisi tulevaste kaasvõitlejatega Arvydas.

25. keskkoolis korvpalliringi polnud, aga et võrukael täitsa ülekäte ei läheks, otsustasid vanemad akordioni soetada. Arvydasele tundus, et küllap võeti naabritest eeskuju.

— Vanemate naabrid kasvatasid mõlemat oma last viiuli abil. Küllap mõtlesid minugi omad, et parem las mängib pilli kui mööda porilompe kondab. Otsid akordioni, pal- kasid õpetaja. Käisin paar aastat tundides. Ei või öelda, et mulle meeldis, poistega oli huvitavam. Mängisin isu täis ... Ühel päeval kutsus õpetaja isa ja näitas läbi akna – vaata, kus su poeg on. Aga mina – konnad, lombid ...

Arvydas ütleb, et olla hiljem isa käest kuulnud, et õpetaja ütles tol korral: „Kas on mõtet maksta kolme rubla õppetunni eest? Näed ju, et talle ei paku see üldse huvi.”

— Ma ei teadnud sellest nende kohtumisest mitte midagi, läksin koju nagu õige mees kunagi – tulen tunnist. Isa: „Tule siia ...” Tuli püksid alla lasta, aga vastutahtsi enam pilli mängida ei käskinud.

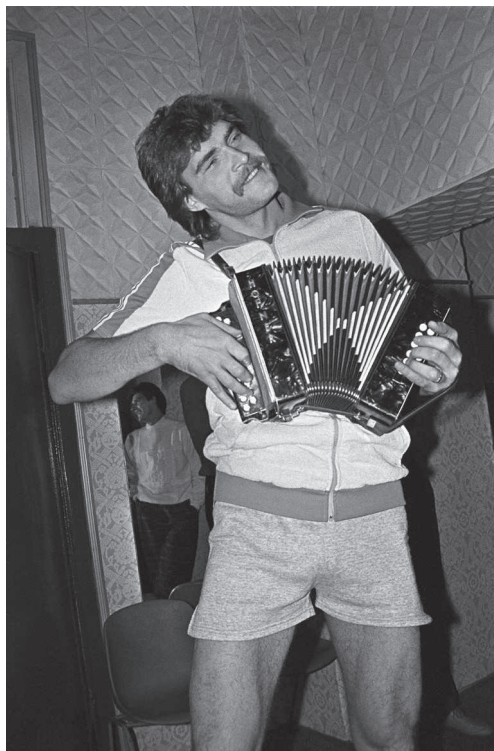
Akordion on siiani alles. Vahel võtab välja. „Ko liüdi berželi” („Miks kurvastad, kaseke?”) või „Snaiges” („Lumehelbed”) kääksutab ta õde Ilona sõnul ära.

Ilona sündides oli Arvydas viiene. Ei saanud veel väga aru, mis tähendab, et tal on õde, aga kostitas sel puhul isa Andriust ja külla tulnud sugulasi, räägib ema Milda.

— Meie juures olid külas onutütar mehega, kui haiglast Andriusele helistati ja öeldi, et sünnitasin tüdrukku. Kodus polnud ei šampust ega veini. Nähes, et isa otsib kappidest, pööras Arvydas ringi ja kadus, tõi kaks väikest pudelit kirsilikööri. Teadis, kuhu ma olin pannud. Talle tundus,

et õe sündi peab kindlasti tähistama. See-eest kui me väikese Ilonaga haiglast koju tulime, lipsas voodi alla peitu. Kükkitab seal, välja ei tule. Meelitasime igatpidi, aga tema konutab seal edasi. Lõpuks ei kuulunud mitte meid, vaid onu.

Akordionist Arvydas Sabonise karjäär vältas kolm aastat. Lõppes see toonases Kaunase 34. keskkoolis. Siin selgus, et korvpall on akordionist palju huvitavam. Selles ei kahelnud ka Arvydase esimese õpetaja Laima Žitkevičienė abikaasa, toonase Kaunase korvpallikooli direktor Juozas Žitkevičius. Kuulnud naiselt, et tundub, nagu oleks kasvamas korvpallitalent, saatis ta sellega tutvuma korvpallitreeneri Jurijus Fidorovase.

Akordionist Arvydas Sabonise karjäär kestis kolm aastat, kuid akordioni hoidis ta alles, juhtus, et vahel võttis välja ja mängis midagi lumehelvestest. Pildil üks selliseid ülesastumisi aastast 1989. Foto: Romualdas Rakauskas.